

ГЛИГОР БИШЕВ

ПРВ ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР НА СТОПАНСКА БАНКА АД СКОПЈЕ

Постои страв и неизвесност кај компаниите, особено кај извозните –а, тие се 60-70% од економијата –дали ќе се успее да се обезбедат договори за извоз во 2009, и тој страв и неизвесност влије врз носењето на одлуките. Се разбира, обврска на сите нас, е да го помогнеме процесот на реорганизирање на компаниите, на намалување на нивните трошоци на работење, на олеснување на пристапите до странските пазари и на тој план сите се наоѓаме во ист чамец. Значи, не можеме долгорочно да имаме силни и здрави банки, ако немаме силни компании”, вели Глигор Бишев, првиот генерален директор на Стопанска банка.

САМО ПАРИ ОД СТРАНСТВО ЌЕ НЕ СПАСАТ ОД КРИЗАТА

Биљана Здравковска
zdravkovska@kapital.com.mk

■ Минатата недела се одржа Собранието на акционери на Стопанска банка. Кои се поважните одлуки на акционерите?

На Собранието на акционери на Стопанска банка и официјално беа усвоени финансиските резултати за 2008 година. Банката во 2008 година оствари профит пред оданочување од 24,7 милиони евра и профит по оданочување од 22 милиони евра. Профитот пред оданочување заедно со издвоените резервации се на ниво од 36 милиони евра, што значи дека Стопанска банка покрај остварениот профит, за

да ја осигура стабилноста на своето работење издвои дополнителни резервации од 11.4 милиони евра. Исто така се усвои и развојниот план на Стопанска банка за следните четири години, кој предвидува Банката во следните четири години да го удвостручи својот биланс. Стопанска банка 2008 година ја заврши со вкупна актива од 970,7 милиони евра и веќе на крајот на март годинава таа надмина една милијарда евра. Според големината на вкупната актива, на вкупните кредити, на вкупните депозити и големината на капиталот, Стопанска банка е најголема банка во Македонија. Колку за споредба, пред околу два месеци кога ја почнавме про-

моцијата за станбениот кредит почнавме со тоа дека секој трет станбен кредит во Македонија е од Стопанска банка, а денес веќе секој втор станбен кредит е од Стопанска банка. Понатаму, секоја трета кредитна картичка е од Стопанска банка, секој 2,5 потрошувачки кредит е од Стопанска банка, секој 2,5 депозит од населението и компаниите е во Стопанска банка, секој 3,5 кредит кај компаниите е од Стопанска банка. Тоа кажува дека населението и стопанството ни имаат укажано голема доверба, што претставува и голема обврска за нас да продолжиме да работиме стабилно и да нудиме сигурност без оглед на економска-

та состојба, а истовремено да нудиме ефикасно работење и производи кои ги задоволуваат потребите на клиентите. Се разбира вакво масовно опслужување не е можно без современ информациона систем, кој овозможува информации во сите домени од работењето. И понатаму ќе продолжиме да инвестираме во информационалниот систем, бидејќи токму тој ја дава основата врз која Стопанска банка може не само да опслужува огромен број клиенти, туку и секојпат на време да располага со соодветни информации за да се носат соодветни одлуки.

■ **Какви се резултатите од првиот квартал годинава, со оглед на тоа што негативните ефекти од кризата посилно се почувстуваа во овој период?**

Стопанска банка и во првиот квартал годинава продолжи со својата успешна активност. Продолжуваме и понатаму да обезбедуваме финансиска поддршка за секој економски субјект кој ги исполнува прудентните банкарски критериуми. Тоа ни го овозможува и минатонеделната одлука на акционерите на Банката целокупната добивка да се насочи кон зголемување на капиталот, што претставува долгорочен извор за средства за работење и ни овозможува да имаме високо ниво на стабилност и ликвидност и да можеме да одобруваме кредити за поддршка и на населението и на стопанството на долг рок. Значи, за Стопанска банка ограничувачки фактор не е расположивоста на ресурсите, туку расположивоста на кредитно-способната побарувачка. Ние како Банка мораме да укажеме дека очекуваме во услови на забавен економски раст и глобална светска рецесија, профитабилноста на компаниите да се влошува, економската активност да опаѓа, што значи дека дел од населението ќе остане со намалени приходи и најверојатно одреден број од работните места во овој период ќе се редуцираат и ќе се затворат. На овој план очекуваме и овие движења во реалниот сектор да имаат вијание врз работењето на банките.

Имајќи во предвид дека досега на светско ниво се случиле 65 рецесии, секоја рецесија се случувала во просек на шест години, со просечно времетраење од осум месеци, а со оглед на фактот дека оваа рецесија се предвидува да биде многу подолгорочна, овој период треба да го следиме како еден транзитен период додека не заврши. Според проценките, најверојатно некаде од средината на 2010 година ефектите од оваа криза ќе почнат да слабеат и се очекува економскиот раст и обновата да почнат да се чувствуваат и во македонската економија. Ние како Стопанска банка се реорганизираме за да можеме да ги поддржиме проектите и во текот на кризата и по нејзиното поминување. Затоа како Банка здравите проекти ги поддржуваме не само со

финансиска поддршка, туку и со давање на финансиски совети за реструктурирање на компаниите. Значи, кризата бара мерки за реорганизација пред сè на реалниот сектор со цел да биде поконкурентен и поефикасен, и да излезе од оваа криза со иновативни производи. Компаниите кои ќе успеат да го направат тоа, не само што полесно ќе ја пребродат економската криза, туку ќе излезат и многу посилни и со капацитет да ги искористат шансите за раст во периодот по завршувањето на кризата.

■ **Во последните неколку месеци има тренд на покачување на каматите кој го следат сите банки, а кој создава одреден гнев во јавноста, дека банките сакаат да профитираат во време на криза, поттикнат на моменти и од власта која на неколку пати повикува на намалување на каматните стапки. Зошто растат каматите сега и дали треба да очекуваме намалување или дополнително зголемување на каматните стапки?**

Банките не прават ништо друго освен што посредуваат помеѓу лицата и субјектите кои штедат и субјектите кои позајмуваат парични средства.

Значи, имаме две спротивставени страни: едната страна се кредитокорисниците што велат дека сакаат поевтини кредити и пониски каматни стапки, а другата страна се штедачите кои што велат дека не се мотивирани да штедат по ниски каматни стапки. Банките треба да ја најдат рамнотежата, односно кои се тие каматни стапки што претставуваат мотив за штедење, а кои што се прифатливи за корисниците на кредити.

Се разбира, побарувачката за кредити, покрај од приватниот сектор, зависи и од побарувачката за кредити од јавните претпријатија, односно државата. Колку таа побарувачка ќе се зголемува, толку повеќе ќе се создава нерамнотежа помеѓу средствата што се заштедени, и средствата што се побаруваат од кредитокорисниците. Свое влијание врз понудата или побарувачката на парични средства има и централната банка која влијае врз маргиналната понуда и побарувачка. По правило, каматната политика, на долг рок, во сите земји во светот, ја детерминира монетарната политика, додека маргините помеѓу активните и пасивните каматни стапки, пред сè зависат од ефикасноста во работењето на банкарската индустрија. И се разбира, на пазарите на капитал, врз каматните стапки влијае побарувачката и понудата на финансиски средства од страна на државата. Банките се само посредници помеѓу овие сектори, без оглед на тоа кој е барателот на финансиски средства.

■ **Колкаво влијание реално имаше зголеменото задолжување на државата на домашниот пазар, врз покачувањето на каматните стапки?**

Каматните стапки се цена како и секоја

друга цена. Значи, ако отидете на кој било пазар и кажете дека го откупувате целокупното производство по повисока цена, сите веднаш ќе ја коригираат цената. Пример, ако објавите дека го откупувате целокупното количество на леб во Македонија по цена од 35 денари, наредниот ден цената на лебот ќе се качи во сите продавници на 35 денари, бидејќи има купувач што ја плаќа таа цена. Исто е и со цената на парите. Пазарите на пари, воопшто не се разликуваат од пазарите на останатите стоки и услуги. Доколку имате случај, некој да каже дека нуди леб по 15 денари, тој ќе ја собори цената, бидејќи или сите ќе престанат да произведуваат, доколку нивните трошоци се поголеми, или ќе мора да се реструктурираат и да продаваат по 15 денари. По оваа логика, ако некој дојде и рече дека нуди неограничени финансиски средства по каматна стапка од 3% годишно, банките ќе мора тоа да го следат, затоа што нема да може да пласираат кредити по повисока каматна стапка, а штедачите ќе мора да прифатат каматна стапка пониска од 3% - во спротивно нивните пари ќе мора да ги чуваат на жиро-сметка без никаква камата. Значи, врз каматните стапки се влијае со економски мерки, а тоа значи преку понудата и побарувачката на финансиски средства.

■ **Какви мерки во нашиов случај се потребни за да се намалат каматните стапки?**

Прво, треба да се зголеми домашното штедење или при додано домашно штедење да се намали побарувачката за кредити, а таа се намалува ако се зголемат каматите на кредитите. Носителите на економската политика, бидејќи нивната цел е одредено ниво на економска активност и одредено ниво на инфлација, каматните стапки ги профилираат согласно со овие поставени цели. Во конкретниот случај на Македонија, каматните стапки може да се намалат на два начина: прво, доколку дојде до значителен прилив на финансиски средства од странство или доколку јавниот сектор обезбеди вишок на финансиски средства и истите ги депонира во банкарскиот сектор. Или, пак, како што тоа го правеше во минатото, депонирајќи ги во централната банка, и на тој начин таа немаше потреба од повлекување на финансиски средства и каматните стапки се намалуваа. Овој модел се користеше некаде во периодот од 1994 до 1999 година, како инструмент за регулирање на количината пари во оптек и намалување на каматните стапки.

■ **Вие имате искуство и од другата страна, бевте вицегубернер на Народната банка. Може ли сега да си земете за право да ја коментирате поставеноста на монетарната политика, со оглед на тоа дека таа е сосема спротивна од други земји, што ги релаксираат монетарните услови, односно го стимулираат трошењето и ја поттикнуваат економијата**

Во Македонија, тоа значи, дека ако сакаме да ги намалиме каматните стапки, оскудното домашно штедење треба на соодветен начин да се распредели и да се намали побарувачката на тоа штедење или да дојде до прилив на дополнително штедење од странство. Тоа е единствен начин во мала и отворена економија да се намалат каматните стапки.

во време на криза?

Кога се дискутира за монетарната политика, треба да се прави разлика кои инструменти може да ги користи монетарната политика во големи економии, како САД и ЕУ, кои што не се отворени и може да водат независна монетарна политика, и малите и отворени економии како Македонија. Правилото за водење монетарна политика во Република Македонија е објавено и истото може многу лесно да се следи. Значи, монетарната политика во земјава за претпоставка зема дека домашните цени се диктирани пред сè од увозните цени, затоа што надворешно-трговската размена учествува со 130% од бруто-домашниот производ. Бидејќи увозот учествува со 60%, и заедно со увозните инпути што влегуваат во останатите производи и услуги, излегува дека нивото на домашните цени 80% се детерминирани од увозните цени, а 20% од домашните факто-

ри. И на тој план, инфлацијата ефективно ќе се контролира ако се контролира увозната цена претворена во денари. Увозната цена претворена во денари зависи од светските цени на кои ние како земја не може да влијаеме, а не можеме да влијаеме на девизниот курс. Значи светските цени кога ќе се помножат со девизниот курс, се добива домашната цена, односно стапката на раст на цените. На тој план стабилноста на цените се обезбедува кога имаме стабилен девизен курс. Од тој аспект Македонија мора да ги прифати варијациите во движењето на светските цени, а ние тоа минатата година и јавно го кажувавме: дека домашната инфлација не е производ на домашни фактори, туку последица на растот на светските цени на нафтата и сировините. Во Македонија цените се уште се исказуваат во евра, значи ние сме високо "евроизирана" економија, што значи кога сте во ситуација и домашните цени да се исказуваат во евра. Во ваков случај нема алтернатива и монетарната политика е диктирана од потребата да се одржи стабилен девизен курс.

■ **Како најголема банка во Македонија, како го чувствувате крвотокот во економијата, како компаниите ја чувствуват кризата?**

Постои страв и неизвесност кај компаниите, особено кај извозит а, тие се 60-70% од економијата - дали ќе се успее да се обезбедат договори за извоз во 2009, и тој страв и неизвесност влијае врз носењето на одлуките. Странските партнери од своја страна, максимално притискаат за пониски извозни цени и од тој аспект македонските компании се соочуваат со одредени проблеми.

Меѓутоа, нашиот впечаток е, имајќи ги предвид шоките на кои што македонските компании беа изложувани во овој временски период, дека тие многу подобро се справуваат со овие економски проблеми отколку компаниите во другите земји. Се разбира, обврска на сите нас, е да го помогнеме процесот на реорганизирање на компаниите, на намалување на нивните трошоци на работење, на оплеснување на пристапите до странските пазари и на тој план сите се наоѓаме во ист чамец. Значи, не можеме долгорочно да имаме силни и здрави банки, ако немаме силни компании. Најголемиот дел од работата, сепак останува да го направат самите компании, како на пример реструктурирањето. Она што банките може да го дадат како придонес, е здравото ткиво на македонската економија да го поддржат со соодветни финансиски средства, на рокови кои што се подолги, за да може периодот на економската криза полесно да се преброди.

■ **Каде ја гледате најголемата опасност за македонската економија?**

Најголемите опасности и предизвици за македонската економија би ги поделил во

две групи: првиот вид на предизвици се проблемите што се генерираат и увезуваат од странство. Глобалната криза го запре приливот на приватен капитал во земјава. На пример, во јануари девизните дознаки се намалени за 40% во однос на истиот месец лани. Ако оваа бројка се подигне на годишно ниво, се доаѓа до бројката од 400 милиони евра помалку. Вториот предизвик се странските директни инвестиции. Минатата година имаше прилив на СДИ од околу 500 милиони евра. Оваа година за првите три месеци приливот на странски инвестиции се незначителни. Значи, ако ги земеме предвид прогнозите на ММФ и Светската банка дека СДИ најверојатно ќе се преполоват и дека тука Македонија би загубила 250 милиони евра, ќе се соочиме со јаз од 650 милиони евра, што треба да ги најдеме доколку сакаме да имаме ист дефицит на тековната сметка во платниот биланс. Но, според податоците за првите два месеци, дефицитот во платниот биланс ни се зголемува во однос на претходната година. Ако сакаме овие тенденции да продолжат на повисок дефицит во тековната сметка на платниот биланс, наместо 650 милиони евра, ќе ни бидат потребни многу повеќе пари за да може тој дефицит да се финансира, во спротивно носителите на економската политика ќе мора да преземат многу порестриктивни мерки за намалување на домашната потрошувачка. А, домашната потрошувачка може да се намали преку порестриктивна монетарна политика, порестриктивна фискална политика, а во некои земји сме сведоци и на одредени административни мерки како намалување на платите во јавниот сектор и намалувањето на одредени трошоци во јавниот сектор. Најверојатно, имајќи предвид дека прогнозите за временски период подолг од три месеци се несигурни, во преостанатиот дел од 2009 ќе се соочиме со одредена комбинација од сите овие мерки. На тој план, клучно ќе биде колку ќе можеме да обезбедиме финансиски средства од други извори, а пред сè преку кредитни линии и задолжувања во странство.

■ **Во последниот пакет мерки за надминување на кризата, имаше и еден сегмент кој се однесува на банките, односно можноста во сервисирањето на кредитот од ЕИБ во износ од 100 милиони евра, да се вклучат деловните банки. Има ли интерес кај вас да се влегува во вакви проекти, со оглед дека каматните стапки се ограничени на 6%, како што беше првично спомнато?**

Како што кажав претходно, секој прилив на капитал од надвор е добредојден. Точните услови за кредитот од ЕИБ не ги знаеме, но знаеме дека тој ќе оди преку МБПР, а ние имаме договор со неа и учествуваме во сите кредитни линии што таа им ги одобрува на малите и средните бизниси. Доколку овие средства пристигнат

во земјава, Стопанска банка ќе учествува, а како што истакнав, банката има и сопствени финансиски средства за поддршка на профитабилни проекти на кредитоспособни компании.

■ **А, околу каматните стапки?**

Каматните стапки ќе се детерминираат пазарно и многу е тешко да се прогнозира на подолги рокови. Она што е извесно е дека каматните стапки во високо развиените земји во наредните 5-10 месеци најверојатно ќе се одржуваат на ниско ниво. Не се очекува позначајно натамошно олабавување на монетарната политика во развиените земји, затоа што каматните стапки достигнаа историски најниско ниво. Во САД достигнаа ниво од 0,25% до 0,5%, во Европа се одржуваат од 1,25%. Но, ова се каматите на парите што банките ги позајмуваат меѓу себе, додека заради перцепцијата на висок ризик, каматите на кредитите што тие ги позајмуваат на компаниите сè уште се високи, да речеме во Америка примарната каматна стапка се движи околу 5,5%. Значи, неизвесноста предизвикува банките да вградуваат високи ризици во своето работење. Во Македонија нивото на каматните стапки ќе биде детерминирано од приливот на девизи и од нивото на домашното штедење и се разбира, од домашната потрошувачка. Доколку нема дополнителен прилив на странско штедење, високите каматни стапки ќе останат да доминираат и понатаму.

Сите напори за прилив на дополнителен капитал и редуцирање на домашната потрошувачка, ќе бидат на соодветен начин рефлектирани и во нивото на каматните стапки. Може да се потсетиме дека каматните стапки до јуни 2008 во Македонија речиси се приближија до нивото на еврозоната, затоа што во тој период имаше извонредно висок прилив на странски финансиски средства.

■ **Како менаџер на банка што на некој начин ги диктира финансиските текови, бизнисите ли некој совет што може да им помогне на менаџерите или на Владата за побрзо надминување на кризата?**

Она што е најлошо во услови на криза е неизвесноста и стравот. Тоа што треба сите заедно да направиме е да креираме поизвесен амбиент на стопанисување, во кој што неизвесноста и стравот кај економските субјекти ќе се редуцираат, а во такви услови тие се спремни да прифаќаат и соодветни ризици, да носат деловни одлуки, да преземаат мерки за реструктурирање и на тој начин секој да даде свој придонес во ублажувањето на ефектите од глобалната економска криза. Ако секој си објави кој колку планира да се задолжи, колку да троши, да направи временска проекција барем за наредните 4-5 месеци, тогаш ќе се знае во каков амбиент ќе се стопанисува.